

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1357812/2

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב ציון לודאילוח

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר אלעד אמסלם)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד משה זאב בן דורי)

הנדון: מתי כשיר בית דין לשוב ולדון בעניין שהוחזר אליו לאחר הערעור ומתי מנוע הוא מכך?

החלטה

בפסק הדין שנתן בית דיננו ביום כ"ט במרחשוון התשפ"ג (23.11.22) בעניינם של הצדדים קיבל בית דיננו חלקית את הערעור והשיב את עניינם של הצדדים לבית דין קמא¹ לשם השלמת הבירור העובדתי והמשפטי בכמה עניינים שביורור זה נצרך לגביהם נוכח קבלתו (החלקית כאמור) של הערעור.

עתה לפנינו בקשה שלפיה נורה על העברת הדיון בעניין למושב אחר של בית דין קמא, נוכח החשש כי דעתו של המותב שדן בעניינם של הצדדים 'ננעלה' באשר למסקנותיו ועל כן אינו המותב הראוי לבירור הנוסף שתוצאתו עשויה להשליך על אותן מסקנות, ושלשיטת בית דין קמא בפסק דינו כלל לא היה צורך לבררם.

טרם כול יש להבהיר את המסגרת הנורמטיבית לבקשה זו.

החלטה כמבוקש עשויה להינתן באחת משתי מסגרות נורמטיביות: הראשונה היא במסגרת בקשת פסלות – זו יכולה להינתן רק לאחר שבקשה דומה הוגשה לבית הדין האזורי ונדחתה ובמסגרת ערעור על דחייתה, ולפיכך, אינה רלוונטית בענייננו שבו לא הוגשה בקשה דומה לבית הדין האזורי; השנייה – והיא הרלוונטית לענייננו לכאורה – בהתאם לתקנה קנג לתקנות הדיון המאפשרת לבית הדין הגדול, במסגרת הכרעתו בערעור, "להחזיר את העניין לבית הדין שדן או לאותו בית דין בהרכב אחר [...] לשם דיון מחודש או לשם בירור נוסף [...]".

בעניינם של הצדדים החליט בית דיננו בנוגע לעניינים מסוימים שנכללו בערעור "להחזיר את העניין לבית הדין שדן" בו, אך לא החליט להעבירו "לאותו בית דין בהרכב אחר".

הבקשה שלפנינו עתה היא אפוא לפי אופייה ומהותה בקשה לעיון מחדש בפסק הדין – במרכיב מסוים שלו – ולשינויו של פרט מסוים בו, לאחר העיון בטענה המועלית בבקשה זו, היינו שינוי ההוראה האמורה ותיקונה באופן שבו ייאמר בה כי העניין מוחזר להרכב אחר של בית הדין האזורי. ברם אין בקשה זו עומדת בתנאים המאפשרים בקשה לעיון מחדש ולסתירת – או שינוי – פסק הדין, שכן אין בה עובדות או ראיות חדשות.

¹ בית הדין הרבני האזורי תל אביב, הרכב ח

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היה מן הדין אפוא לדחות את הבקשה על הסף מן הטעם האמור לכדור. אך למעלה מן הצורך ולטובת מראית פני הצדק נבהיר גם לגופם של דברים:

לא מצאנו תשתית כלשהי לאמירה, שעליה נשענת הבקשה, כי כבוד המותב של בית הדין האזורי "התקבע" בדעתו ובעמדתו כלפי המערערות. ראוי לציין כי זו אף אינה מבססת את טענתה זו על תשתית כלשהי אלא על תחושתה שלה "האישה מרגישה כי" ... עם תחושות ורגשות, או טענות בדבר קיומן של כאלה, אי אפשר להתווכח, אולם אין הן יכולות להוות תשתית מספקת להכרעה שיפוטית בכלל ולהכרעה שיש בה משום הטלת דופי בדייני בית דין קמא – על אחת כמה וכמה.

בפסקי דין רבים, לרבות של החתומים מטה, הובהר כי אין מקום אפילו לפנים משורת הדין לקבל טענה ממין זה – וגם אם רוב פסקי הדין הללו עסוק בטענה כזו הנטענת במסגרת בקשת פסלות, ובענייננו המסגרת שונה היא, המהות לא השתנתה – גם משום שקבלת טענה כזו תאפשר לכל בעל דין מעוניין לנתב את ההליך שבעניינו ממותב למוותב לפי רצונותיו, תביא לעינוי דין ואולי אף לעיוותו, ותשתק את המערכת השיפוטית.

המערערת אומנם מציינת לפסקי דין שבהם נקבע כי בית דין שפסק דינו בוטל בשל פגמים שבו אינו רשאי לשוב ולדון באותו עניין, תוך ריפוי הפגמים, משום ש'עביד לאחזוקי בדיבוריה' והרי הוא כ'נוגע בדבר'. אולם אין הנדון דומה לראיה.

כשבית הדין קמא פסק את דינו ללא שמיעת שני הצדדים למשל, כדוגמה שבפד"ר ז (עמ' 226) שממנו הביאה המערערת ראיה, צריך הדיין לשוב ולדון באותה שאלה עצמה שבה דן תחילה, אלא שתחילה גיבש את עמדתו לגביה בהליך לא תקין ועתה מבקש הוא לרפא פגם זה ולנהל הליך תקין. ככהאי גוונא אכן נטייתו של הדיין עשויה להיות בהתאם לעמדה שגיבש תחילה, שעניינה באותה שאלה עצמה, ההגעה למסקנה הזוהי לזו שאליה הגיע בתחילה פירושה הוא כי מלכתחילה לא שגה במסקנתו ההלכתית – אף שאולי לא נהג בפרוצדורה הנכונה – וכלפי אפשרות זו הוא מעין 'נוגע'.

לא כך כשהשאלה המופנית אל הדיין לבירור נוסף היא שאלה שונה, שאלה שאליה לא נזקק בתחילה משום שסבר, הלכתית, כי אינה נצרכת לצורך גיבוש המסקנה הסופית, ושאת סברתו זו דחה בית הדין הגדול:

קביעתו של בית הדין הגדול כי שגה בית דין קמא בסברתו ההלכתית שבשלה נמנע מלברר את השאלה האמורה – אינה עשויה להיות מושפעת מן המסקנה, לכאן או לכאן, שאליה יגיע הדיין במסגרת בירור השאלה החדשה. בין שיקבל הדיין את דברי בית הדין הגדול ובין שימשיך כשלעצמו לסבור כי עמדתו ההלכתית המקורית בשאלה הראשונה שבה עסק נכונה הייתה, ולא עמדת בית הדין הגדול, אין בירורה של השאלה החדשה שנצרך הוא לברר עתה, בהוראת בית הדין הגדול, מושפע מכך.

גם בנוגע לדרך ההתנהלות אין הדיין 'נוגע' בדבר ונזקק כביכול להצדיק את שעשה בראשונה, במסגרת ההליך השני, שהרי אף בית הדין הגדול לא אמר כי מעשיו שבראשונה היו שלא כראוי מבחינת ההתנהלות הדיונית – וזאת בשונה ממקרה שבו ביקר בית הדין הגדול את פסק הדין הראשון בשל פגמים כדוגמת אישמיעתם של שני הצדדים: לית מאן דפליג שלסברתו של הדיין כי השאלה השנייה אינה נצרכת להכרעת הדין משום שזה כבר מוכרע מכוח ההכרעה בשאלה הראשונה, אכן כדין עשה שלא בירר לשווא את השאלה השנייה. גם משקבע בית הדין הגדול כי שגה הדיין בדבריו לגבי השאלה הראשונה ועל כן יש צורך בבירורה של השאלה השנייה –

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין זאת אומרת כי למפרע פעל הדיין שלא כדין כשלא בירר אותה בשעתו, ואין מניעה כי יברר אותה עתה.

אלה הם פני הדברים בסוגיית הכתובה: בית דין קמא בירר את שאלת המרידה ההדדית, הסיק מסקנה הלכתית בדבר הפסד כתובה בכל מקרה של מרידה הדדית, והסיק משום כך שאין צורך בבירור שאלת הגורם למרידה ההדדית. פסק דינו דחה את המסקנה ההלכתית האמורה והשיב את העניין לבית הדין קמא לבירור הגורם למרידה ההדדית – השאלה שבה דן בית הדין קמא תחילה, האם בכל מרידה הדדית מפסידה האישה את הכתובה, הוכרעה בפסק דינו, שלא כהכרעתו, ולא הושבה לו לבירור נוסף בשל פגם זה או אחר בהליך; השאלה שהושבה לבית דין קמא היא השאלה שבה לא דן תחילה, וממילא אינו 'עביד לאחזוקי דיבוריה' בעניינה, שאלת הגורם למרידה, וזאת אף ללא שייקבע כי שגה בית דין קמא בהתנהלותו, כשלא בירר שאלה זו תחילה, שכן לפי סברתו באותה עת אכן לא היה צורך בבירורה, וגם אם שגה בסברתו – לא היה פגם בהתנהלותו.

כדומה לכך גם השבת הבירור לבית דין קמא בעניינים הרכושיים אינה נוגעת לקביעה שלפיה התנהל בית דין קמא שלא כדין ולכן הגיע למסקנה מסוימת שאותה יש לבחון מחדש בהליך תקין, ואף אינה מבקשת מבית דין קמא לדון מחדש בשאלה שבה כבר דן.

גם כאן מדובר בשאלות שבהן לא דן בית דין קמא, בטעות כפי שנקבע בפסק דינו, אבל לא טעות שעניינה בהתנהלות לא תקינה אלא טעות שעניינה בסברה כי שאלה אחת נבחנה כבר על ידי האקטואר והאחרת צריכה להיבחן בהוצאה לפועל. לאחר שקבענו כי בית הדין צריך לבחון שאלות אלה – אין הוא 'נוגע' או 'עביד לאחזוקי דיבוריה' בשאלה שלגביה קבענו כי טעה, שהרי קביעה זו לא תושפע מבירורן של השאלות לגופן, ולא בנוגע לגופן של השאלות, שהרי עד כה לא הכריע בהן כלל.

אין אפוא מניעה כי ימשיך בית דין קמא, במותבו המקורי, לדון בעניינם של הצדדים ולהשלים את הבירור בהתאם לפסק דינו. סמוכים אנו ובטוחים כי כך יעשה בלב פתוח ובנפש חפצה תוך בחינה עניינית של העובדות ושל טענות הצדדים וראיותיהם, וכתורה ייעשה.

סוף דבר

א. הבקשה להורות על העברת עניינם של הצדדים למותב אחר בבית הדין האזורי – נדחית. התיק ייסגר.

ב. החלטה זו מותרת בפרסום בכפוף להשמטת פרטים מזהים של הצדדים.

ניתן ביום ז' בכסלו התשפ"ג (1.12.2022).

הרב ציון לודאילוז

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה